

Riktlinje för hantering av missbruk av MTM:s produktioner

Dokumentattribut	Information
Dokumentägare	Verksjurist Elna Jönsson
Senaste ändringsdatum	2024-02-09
Diarienummer	MTM 2023/79
Beslutad av	Generaldirektör Magnus Larsson

Riktlinje för hantering av missbruk av MTM:s produktioner

Inledning

MTM producerar tillgänglighetsanpassade exemplar av litterära verk med stöd av undantaget i 17 a och e §§ lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Undantaget innebär att upphovsmannens ensamrätt inskränks till förmån för personer med funktionsnedsättning i form av huvudsakligen syn- eller annan läsnedsättning. Produktionen avser i huvudsak talböcker, e-textböcker och punktskriftsböcker. De producerade exemplaren är uteslutande för privat bruk och får inte kopieras eller tillgängliggöras för andra än de som är berättigade enligt nämnda undantag i upphovsrättslagen.

MTM och biblioteken i Sverige samarbetar enligt den så kallade talboksmodellen. Talboksmodellen fördelar ansvaret mellan MTM och biblioteken, där MTM producerar tillgänglighetsanpassade exemplar och, via biblioteken, distribuerar dessa till användarna. Talboksmodellen ska både säkra en god service för den enskilde låntagaren och att MTM:s exemplar endast nyttjas av personer som omfattas av undantaget i 17 a och e §§ upphovsrättslagen. Denna samverkan syftar till att säkerställa att MTM:s exemplar inte utnyttjas av eller görs tillgängliga för personer utanför målgruppen.

Förmedling av tillgänglighetsanpassade exemplar enligt 17 a och e §§ upphovsrättslagen bygger på att det finns en tillfredställande kontroll av att sådana exemplar inte tillhandahålls personer utanför den berättigade målgruppen. Skulle ett bibliotek eller MTM brista i sin kontroll kan det vara fråga om upphovsrättsintrång eller medverkan därtill. MTM och de bibliotek som framställer, sprider eller överför tillgänglighetsanpassade exemplar har därför indirekt ett kontrollansvar enligt upphovsrättslagen och en informationsskyldighet gentemot upphovsmannen enligt upphovsrättsförordningen (1993:1212).

Den som medges ett konto i Legimus ansvarar för att denne tillhör den personkrets som enligt undantaget i 17 a och e §§ upphovsrättslagen är berättigad till ett konto i Legimus, att böckerna endast används för privat bruk och att böcker eller inloggningsuppgifter inte sprids till andra personer. Otillåten hantering av MTM:s böcker eller erhållande av konto på felaktig grund, är i strid mot användaravtalet och kan även vara i strid mot upphovsrättslagen.

Syfte

För att värna upphovsrätten och hålla sig inom de ramar som undantaget i 17 a och e §§ upphovsrättslagen uppställer dokumenterar MTM de åtgärder myndigheten vidtar för att säkerställa att otillåten användning av MTM:s tillgänglighetsanpassade exemplar inte ska kunna ske.

Utgångspunkten är att MTM inte accepterar någon form av missbruk och att tydliga åtgärder är viktiga för att såväl motverka som beivra missbruk.

Denna riktlinje syftar till att upprätthålla såväl allmänhetens som rättighetshavarnas förtroende för MTM:s verksamhet och att säkerställa en skyndsam och rättssäker hantering vid missbruk av MTM:s produktioner.

MTM:s förebyggande åtgärder för att motverka missbruk

MTM vidtar en rad förebyggande åtgärder för att motverka missbruk.

- MTM tillämpar användaravtal för Legimus som måste godkännas av användaren för att få tillgång till tjänsten.
- Av MTM:s användaravtal för Legimus följer att MTM:s böcker är uteslutande för användarens egen användning och inte får kopieras eller tillgängliggöras för andra.
- MTM uppställer krav på personligt användarnamn och personligt lösenord för att logga in i Legimus (såväl legimus.se som Legimus app).
- Av MTM:s användaravtal för Legimus framgår att inloggningsuppgifterna inte får spridas till andra.
- För att förmedla talböcker och skapa nya användare i Legimus måste förmedlaren vara en behörig användare (vem som är behörig styrs av separata rutiner), ha ansökt om ett personligt konto samt gått MTM:s webbutbildning för registrerare.
- Förmedlarna på biblioteken håller introduktionssamtal för nya användare och informerar om användaravtalet.
- MTM tillhandahåller löpande information om MTM:s användaravtal till användare och förmedlare på bibliotek genom myndighetens Kontaktcenter, konferenser, nätverk, MTM:s hemsida etc.
- MTM tillhandahåller löpande rådgivning och information till förmedlare på bibliotek.
- Varje producerad bok innehåller en upplysning om undantaget i 17 a och e § § upphovsrättslagen, att böckerna är för eget bruk och inte får kopieras eller tillgängliggöras för andra.
- MTM:s talböcker och e-textböcker i epub3-format är försedda med vattenstämplar.
- Lånetiden för ett lån på Legimus är maximalt sex månader. Detta framgår av användaravtalet.
- MTM tillhandahåller meddelanden till upphovsmän när MTM har framställt en talbok.
- Riktlinjer och rutiner för åtgärder vid missbruk.

Åtgärder vid missbruk

Ett ärende om missbruk kan initieras av såväl rättighetshavare, förmedlare på biblioteken, medarbetare vid MTM eller via tips.

Missbruk kan förekomma i olika former. Det kan exempelvis handla om att en användare lagt ut en talbok på internet så att den är åtkomlig för andra, att en användare tillskansat sig ett konto i Legimus på felaktig grund eller att inloggningsuppgifter sprids m.m. Ibland går det att identifiera användaren och ibland inte.

I varje situation kan olika omständigheter ha betydelse för hur MTM bör agera. Nedan angivna exempel och åtgärder ska därför ses som generella riktlinjer som kan komma att behöva anpassas i den enskilda situationen.

Åtgärder i förhållande till användare (när denne går att identifiera) vid konstaterat tillgängliggörande av MTM:s material

När MTM konstaterar att en användare har tillgängliggjort MTM:s anpassade exemplar för andra kan följande åtgärder bli aktuella.

1. MTM skickar ett första varningsbrev till användaren. Brevet skickas från myndighetens Kontaktcenter efter samråd med verksjurist och enhetschefen för Användarstöd.

Det första varningsbrevet ska innehålla följande information:

- a. Det konstaterade tillgänggörandet preciserat med aktuellt material, publiceringsdatum och webbadress samt hur MTM konstaterat att materialet kan kopplas till användaren.
- b. Information om undantaget i upphovsrättslagen och användaravtalet (användaravtalet ska bifogas).
- c. En uppmaning att omgående upphöra med den otillåtna användningen och, i förekommande fall ta bort material som tillgängliggjorts.
- d. Att fortsatt tillgängliggörande av MTM:s anpassade material kan medföra att användaren stängs av från Legimus, att rättighetshavare kan komma att informeras om tillgängliggörandet, se avsnitt *Kontakt med rättighetshavare*, och (i förekommande fall) att en polisanmälan kan bli aktuell, se avsnitt *Polisanmälan*.
- e. Användaren ombeds att bekräfta att hen vidtagit de åtgärder som nämns under punkt c ovan inom 14 dagar från när meddelandet skickades samt att inkomma med eventuella synpunkter.

Om tillgängliggörandet är omfattande kan det övervägas att kontot stängs av tillfälligt i avvaktan på svar. Detta får dock bedömas från fall till fall i samråd med verksjurist.

2. MTM skickar ett andra varningsbrev om användaren inte efterkommer kravet på att upphöra med användningen och ta bort materialet. E-postmeddelandet skickas av enhetschefen för Användarstöd eller verksjurist.

Det andra varningsbrevet ska innehålla följande information:

- a. Hänvisning till tidigare skickat varningsbrev med information om det konstaterade tillgänglighörandet.
 - b. Att rättighetshavare kan komma att informeras om tillgänglighörandet, se avsnitt *Kontakt med rättighetshavare*, och (i förekommande fall) att en polisanmälan kan bli aktuell, se avsnitt *Polisanmälan*
 - c. Att fortsatt tillgänglighörande av MTM:s anpassade exemplar medför att användaren stängs av från Legimus under en viss tid.
 - d. En slutlig uppmaning till användaren att inom 14 dagar lämna synpunkter/avge en förklaring.
3. Om användaren trots varningarna inte återkommer eller efterkommer uppmaning om såväl upphörande som borttagande fattas beslut om att användaren stängs av från Legimus under en viss tid samt huruvida rättighetshavarna ska informeras.
 4. Avstängningstiden börjar löpa från dagen då användaren har mottagit det andra varningsbrevet. Kriterier för beräkning av avstängningstiden följer av avsnitt *Beräkning av avstängningstid från Legimus*.
 5. Beslut om avstängning från Legimus och huruvida rättighetshavarna ska informeras fattas av enhetschefen för Användarstöd i samråd med verksjurist. Beslutet ska kommuniceras till användaren.
 6. Mot bakgrund av tillgänglighörandets omfattning kan även polisanmälan bli aktuellt, se avsnitt *Polisanmälan*.
 7. Om tillgänglighörandet skett på en plattform som har en anmälningsfunktion för upphovsrättsintrång, se avsnitt *Kontakt med tjänstetillhandahållare*
 8. Om det inte kan säkerställas att tillgänglighörandet gjorts av användaren får stegen ovan anpassas efter omständigheterna.

Samtliga åtgärder ovan sker i samråd med verksjurist och enhetschefen för Användarstöd.

Åtgärder i förhållande till användare vid påstådd spridning av inloggningsuppgifter:

Om MTM får indikationer om att en identifierad användare spridit sina inloggningsuppgifter till Legimus till andra kan följande åtgärder bli aktuella:

1. MTM skickar ett varningsbrev till användaren. Brevet skickas från myndighetens Kontaktcenter.

Varningsbrevet ska innehålla följande information:

- a. Information om att MTM fått kännedom om att inloggningsuppgifter påstås delas samt (i förekommande fall) information om antal IP-adresser som inloggningar skett från.
- b. Information om undantaget i upphovsrättslagen och användaravtalet (användaravtalet ska bifogas).
- c. Att fortsatt spridning av inloggningsuppgifter kan medföra att användaren stängs av från Legimus, att rättighetshavare kan komma att informeras, se avsnitt *Kontakt med rättighetshavare*, och (i förekommande fall) att en polisanmälan kan bli aktuell, se avsnitt *Polisanmälan*.
- d. En uppmaning till användaren att inom 14 dagar återkomma med en bekräftelse på att lösenordet har ändrats, att påstådd spridning har upphört samt att inkomma med eventuella synpunkter.

Om det framkommer att inloggningsuppgifterna har fått omfattande spridning (t.ex. genom att konstatera att inloggning skett från ett omfattande antal IP-adresser) kan det övervägas att kontot stängs av tillfälligt i avvaktan på svar. Detta får dock bedömas från fall till fall.

2. MTM skickar ett andra varningsbrev om MTM inte hör från användaren eller om MTM får fortsatta indikationer på att användaren sprider sina inloggningsuppgifter. E-postmeddelandet skickas av enhetschefen för Användarstöd eller verksjurist.

Det andra varningsbrevet ska innehålla följande information:

- a. Hänvisning till tidigare skickat varningsbrev.
 - b. Att MTM överväger en avstängning från Legimus under en viss tid.
 - c. Att rättighetshavare kan komma att informeras om, se avsnitt *Kontakt med rättighetshavare*, och (i förekommande fall) att en polisanmälan kan bli aktuell, se avsnitt *Polisanmälan*.
 - a. En slutlig uppmaning till användaren att inom 14 återkomma med en förklaring till påståendet, att lösenordet har ändrats, samt att (i förekommande fall) påstådd användning har upphört.
3. Om användaren trots varningarna inte återkommer till MTM fattas beslut om att användaren stängs av från Legimus under en viss period samt huruvida rättighetshavarna ska informeras.
 4. Avstängningstiden börjar löpa från dagen då användaren har mottagit det andra varningsbrevet. Beräkning av avstängningstiden sker enligt avsnitt *Beräkning av avstängningstid från Legimus*.
 5. Beslut om avstängning från Legimus och huruvida rättighetshavarna ska informeras fattas av enhetschefen för Användarstöd i samråd med verksjurist. Beslutet ska kommuniceras till användaren.

6. Mot bakgrund av spridningens omfattning kan även polisanmälan bli aktuellt, se avsnitt *Polisanmälan*.

Samtliga åtgärder ovan sker i samråd med verksjurist och enhetschefen för Användarstöd.

Åtgärder när MTM fått indikation om att en/flera användare har tillskansat sig konto på felaktiga grunder

Om MTM får indikationer om att någon eller några personer tillskansat sig konto på felaktiga grunder, skickar myndighetens Kontaktcenter ett informationsbrev till det aktuella biblioteket med information om Legimus och användaravtalet, undantaget i upphovsrättslagen samt en hänvisning till möjligheten att frivilligt avsluta sitt konto. Biblioteket hanterar själva utskicket. Se även avsnittet *Kontakt med förmedlarna*.

Samråd med verksjurist och enhetschefen för Användarstöd ska ske inför varje utskick av informationsbrev.

En uppföljning med det aktuella biblioteket ska också genomföras.

Kontakt med tjänstetillhandahållare

Enligt lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor är en tjänstetillhandahållare skyldig att ta bort material som utgör upphovsrättsintrång. Exempel på sådana tjänstetillhandahållare är YouTube, Facebook och Studuco.

Verksjurist kontaktar tjänstetillhandahållaren för borttagande av material när användaren:

- inte går att identifiera eller komma i kontakt med, eller
- inte efterkommer krav i varningsbrev om borttagande av material.

Polisanmälan

Vid mer klandervärda, upprepade och allvarliga intrång kan polisanmälan bli aktuellt.

Enhetschef för Användarstöd fattar beslut om polisanmälan, varför avstämning inför varje sådant beslut ska ske med denne. Verksjurist ansvarar därefter för att polisanmälan görs.

Vid polisanmälan utgår MTM från i huvudsak följande bedömningskriterier:

- omfattningen av intrånget (upprepade intrång, antal verk som intrånget avser),
- hur länge intrånget pågått,
- var intrånget skett (har det skett i en sluten eller öppen grupp på internet),
- till vem materialet delats (familjemedlem, studiekamrat, allmänheten i stort etc.), och
- andra omständigheter av betydelse för det enskilda fallet.

Kontakt med rättighetshavare

I vissa fall kan det bli aktuellt att meddela rättighetshavaren om missbruk. Medarbetare vid Användarstöds kontaktcenter ansvarar för kontakter med rättighetshavare, men samråd ska ske med verksjurist inför varje sådan kontakt. I första kontakten med rättighetshavaren ska dessa riktlinjer bifogas.

Kontakt med förmedlarna

I vissa fall kan det bli aktuellt att genomföra punktinsatser om det framkommer omständigheter som tyder på att titlar från Legimus eller inloggningsuppgifter sprids bland icke-behöriga personer på t.ex. en viss kurs/visst lärosäte eller grundskola/gymnasium eller om MTM får indikationer på att konto getts på felaktiga grunder. Sådana åtgärder kan innefatta att MTM i samråd med förmedlare hänvisar en användare till förmedlaren, att lärosätet/biblioteket går ut med riktad information, att särskilda utbildningsinsatser vidtas m.m. Medarbetare vid Användarstöds Kontaktcenter ansvarar för kontakter med förmedlare, men samråd ska ske med verksjurist inför varje sådan kontakt.

Beräkning av avstängningstid från Legimus

Avstängningstiden bedöms framförallt med utgångspunkt i omfattningen av tillgängliggörandet men får alltid beräknas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, så som:

- Antal titlar,
- Omfattningen av tillgängliggörandet.
- Hur länge tillgängliggörandet pågått.
- Var tillgängliggörandet har skett (har det skett i en sluten eller öppen grupp på internet).
- Omfattning av spridning av inlogg.
- Till vem/vilka materialet delats (familjemedlem, studiekamrat, allmänheten i stort etc.).
- Användarens eventuella synpunkter.
- Åtgärden får inte vara mer ingripande än vad som krävs med hänsyn till ändamålet. Skälen för åtgärden måste uppväga det besvär som åtgärden innebär för den som drabbas.